

مقایسه میزان گرایش به مصرف مواد مخدر در بین سربازان متاهل و مجرد استان اصفهان در سال ۱۴۰۳

نرگس افرازه

کارشناس ارشد حقوق جرا و جرم شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تیران، تیران، ایران

کامران قدوسی

استادیار، گروه حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد، شهرکرد، ایران

چکیده

پژوهش حاضر با هدف مقایسه میزان گرایش به مصرف مواد مخدر در بین سربازان متاهل و مجرد استان اصفهان در سال ۱۴۰۳ انجام شده است. تحقیق حاضر یک پژوهش علی - مقایسه ای و به لحاظ هدف پژوهش، کاربردی می باشد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه سربازان پادگان های سپاه، ارتش و نیروی انتظامی در سطح استان اصفهان بود. حجم نمونه با توجه به محدودیت توزیع پرسشنامه تعداد ۲۰۰ نفر بود که به شیوه در دسترس انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات در این پایان نامه پرسشنامه محقق ساخته که پایایی و روایی مورد سنجش و تایید قرار گرفت، می باشد. برای تجزیه و تحلیل داده های آماری از نرم افزار spss استفاده شد. نتایج این تحقیق نشان داد که گرایش به مواد مخدر در بین سربازان نسبت به وضعیت تأهل شان یکسان نبوده و تفاوت دارد. **واژگان کلیدی:** شیوع، مصرف مواد، سرباز.

مقدمه

اعتیاد پدیده ای است که از شش هزار سال پیش به تدریج در تار و پود جوامع بشری رسوخ کرده است؛ به طوری که امروزه طیف وسیعی از مردمان جهان را در کام خویش فرو برده و خانواده های بسیاری را به پیامدهای ناگوارش مبتلا ساخته و امنیت جوامع را به خطر انداخته است (فرجاد، ۱۳۹۶). در واقع کمتر پدیده ای را میتوان یافت که همانند اعتیاد و مصرف مواد مخدر، جوامع بشری را مورد تهدید قرار داده باشد. با وجود خطرات و عوارض ناشی از مصرف مواد، هر روز بر شمار قربانیان این دام مرگبار افزوده می شود (کریم پور، ۱۳۹۴). بررسی ها نشان می دهد که ۲۵ درصد جمعیت دنیا سوء مصرف مواد را تجربه کرده اند و ۱۵ درصد آنها به بیماری های ناشی از مصرف مواد مبتلا شده اند (نوروزی، ۱۴۰۳) و در حدود ۱۰ درصد جمعیت عمومی دنیا به نوعی با مشکلات مربوط به مصرف مواد روبه رو هستند (شهبازی، ۱۴۰۰).

اعتیاد به مواد مخدر یکی از مسائل مبتلا به امروز جهان است پدیده ای است که بیش از پیش نسل امروز و فردا را تهدید به نابودی می کند و این امر تقریباً درد جدیدی است، روزی نیست که سمینارها و کنفرانس هایی با شرکت عده ای صاحب نظران دنیا در زمینه های جرم شناسی، روان شناسی، جامعه شناسی و ... تشکیل نگردد و در پی از بین بردن این درد بی درمان نباشند. ولی از آنجا که در فکر شناخت زمینه های اعتیاد بر نمی آیند غالباً طرق درمان پیشنهادی آنان نیز چاره درد نمی کند. این است که هر روز بر تعداد معتادین چه در ایران و چه در جهان افزوده می گردد (طارمیان، ۱۴۰۳).

در اذهان عمومی نیروهای نظامی به عنوان جایگاهی برای گسترش مصرف مواد مخدر مطرح نمی باشند، ولی مطالعات انجام شده در کشورهای مختلف آمار متفاوتی را از بروز مصرف مواد و اعتیاد در بین نیروهای نظامی مطرح می سازد (کریم پور، ۱۳۹۴) به گونه ای که برای مثال در نیروهای نظامی انگلستان ۶۷ درصد مردان و ۴۹ درصد زنان به طرز زبان باری، مواد غیرقانونی مصرف می کرده اند، در حالی که در همان مقطع زمانی ۳۸ درصد مردان و ۱۶ درصد زنان جمعیت عمومی به این عارضه مبتلا داشتند (شهبازی، ۱۴۰۰). سابقه مصرف مواد مخدر نیز از جمله عوامل افزایش دهنده طول مدت بستری پرسنل نظامی و بالطبع هزینه صرف شده می باشد و مصرف زیاد مواد سبب پیدایش انواع اختلالات روانی در نظامیان همانند سایر اقشار جامعه می گردد. به طوری که برخی مطالعات از شیوع انواع اختلالات روانی از جمله اختلالات خلقی در پرسنل نظامی حکایت دارد (حجت، ۱۴۰۲). همین موضوع سبب شده که سیاست گذاری نظامی با وضع قوانین متعدد به منظور پیشگیری و درمان مصرف مواد میان نیروهای نظامی خود بیشتر تاکید نماید.

نکته مهم در زمینه شکل گیری این شرایط و مصرف مواد این است که زندگی نظامی به ویژه در ایران و به طور خاص در مورد سربازان دارای شرایط خاصی است. از جمله این شرایط جدا بودن از خانواده و دوستان، سرما و گرما، گرسنگی، بیخوابی، سر و صدای زیاد را می توان نام برد از طرفی سربازان جوان از استانه های مختلف با فرهنگ های متفاوت و از خانواده های گوناگون دور هم جمع می شوند و مرحله جدیدی از زندگی و مسئولیت پذیری خود را آغاز می کنند. ورود به محیط نظامی در اوایل دوران جوانی و دوران پنجم رشد روانی به عنوان مقطع بسیار حساس در زندگی نیروی جوان و کارآمد هر کشوری به حساب می آید. به خصوص اینکه این دوران در سازمان نظامی با تغییرات رفتاری، سازمانی، فرهنگی، قومی و قبیله ای همراه است. قرار گرفتن در چنین شرایط پر فشار اغلب عملکرد فرد را تحت تأثیر قرار می دهد؛ چرا که فرد باید پیامورد چگونه نقش های سخت، خشن، صمیمیت و عواطف را ایفا کند و چه جایگاهی را در تعهدات و روابط خود اخذ نماید. روبرو شدن با این نقش ها و همچنین آموزش های سخت و مداوم مأموریت های متعدد، فراگیری تخصص های مخاطره آمیز، تحمل فشار برای انجام تکلیف از دیگر عوامل استرس زای دوران سربازی به شمار می آید، که می تواند زمینه ساز گرایش به مصرف مواد مخدر در سربازان شود (اسماعیلی و همکاران، ۱۳۹۹).

از سوی دیگر اعتیاد و مصرف مواد مخدر یک مسئله و آسیب اجتماعی است و پیامدها و چالش های آن نه تنها جسم و روح و روان و شخصیت خود فرد، بلکه تمام جامعه را در معرض آسیب قرار می دهد. اینکه جوانان برهه ای از زمان و سن جوانی خویش را باید در خدمت نظام بوده و ارائه خدمت در جهت نظم و امنیت کشور، نمایند، توجه به وضعیت اجتماعی افراد سرباز بسیار مهم و دارای اهمیت است (زاهد، ۱۴۰۱). توضیح اینکه جوانان پس از طی دوره های مختلف رشد از نظر فردی و اجتماعی با دوره حساسی مانند سربازی مواجهه می شوند. دوران سربازی یکی از دوره های مهم و حساس در زمینه خودسازی فرد از نظر شخصیتی، رفتاری و اجتماعی است

(بوالهیری و همکاران، ۱۳۹۵). اما این دوره نیز جدا از مزیت هایی که برای افراد دارد، تهدیدات و آسیب های اجتماعی متعددی را نیز به دنبال دارد. که یکی از این موارد، شیوع مصرف مواد در این دوره و در بین سربازان می باشد عوامل و انگیزه های بسیاری فراهم کننده چنین فضا و شرایطی برای سربازان می شوند. البته در یک مقطع زمانی این وضعیت شکل نمی گیرد، بلکه اعتیاد و شیوع مصرف مواد مخدر در بین سربازان می تواند ریشه در مقاطع قبل از دوره سربازی و حین آن داشته باشد علاوه بر این تنها عوامل درونی پادگان ها نمی تواند عامل شکل گیری این شیوع و روند باشد، بلکه بسیاری از عوامل فردی خانوادگی و اجتماعی نیز در این زمینه مسلماً تأثیر گذار خواهد بود (طارمیان، ۱۴۰۳). بنابراین در این پژوهش سعی بر آن است که به بررسی وضعیت شیوع مصرف مواد در بین سربازان متاهل و مجرد پادگانهای سطح استان اصفهان پرداخته شود چرا که سربازی و دوران سربازی دوره ای است که اکثریت جوانان سپری می کنند و این دوران میتواند در کل زندگی آنان تغییر ایجاد نماید و همچنین شیوع مصرف مواد در زمانی که تعدادی هم سن ساعات زیادی را باهم و در کنار هم سپری می کنند تأثیر به سزایی در رفتار و خلیات هم خواهند داشت؛ بگونه ای که با انجام این مطالعه یک شناخت جامع از این معضل در سطح سربازان پادگانهای نظامی به دست آید و سپس با توجه به این، شناخت می توان تحلیل برنامه و راهکارهای مطلوب در این زمینه را در راستای پیشگیری، بهبود و کاهش این مسئله اجتماعی نه تنها در بین سربازان بلکه برای جامعه ارائه نمود.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از حیث هدف کاربردی است و از حیث روش، علی-مقایسه ای می باشد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه سربازان پادگان شهید بهشتی (نیرو انتظامی) در اصفهان می باشد. روش نمونه گیری در این پژوهش تصادفی در دسترس بود. به این ترتیب تعداد ۲۰۰ نفر از سربازان این پادگان به شیوه در دسترس انتخاب و پرسشنامه های پژوهش را تکمیل کردند. ابزار استفاده شده در پژوهش شامل پرسشنامه جمعیت شناختی بوده که اطلاعات دموگرافیک پاسخ گویان شامل؛ جنسیت، سن، تحصیلات، تحصیلات و شغل پدر و مادر و میزان در آمد ماهیانه خانواده آنها جمع آوری می کرد. قسمت دوم پرسشنامه شامل سوالاتی در مورد میزان تمایل به مصرف مواد مخدر، نوع ماده مصرفی، میزان دفعات و در آخر نیز سوالاتی که میزان آشنایی آنها را با قوانین مربوط مصرف مواد مخدر می باشد را شامل می شد.

در پژوهش حاضر روایی صوری پرسشنامه ها توسط اساتید مربوطه تأیید شده است. همچنین بعد از آماده سازی پرسشنامه ها و تعیین ابعاد و مولفه های آنان پرسشنامه ها توسط ۵ تن از اساتید و خبرگان مورد بررسی قرار گرفت و مورد تایید آنها واقع گردید. پایایی این تحقیق با استفاده از آزمون ضریب آلفای کرونباخ مورد سنجش و بررسی قرار گرفت که ۰/۸ بدست آمده و نشان دهنده این است که از پایایی خوبی برخوردار می باشد.

در این پژوهش از دو روش آمار توصیفی برای تحلیل اطلاعات جمعیت شناختی و آمار استنباطی برای بررسی فرضیه های تحقیق استفاده شده است. در این تحقیق برای مقایسه اطلاعاتی که از طریق پرسشنامه جمع آوری شده است؛ از روشهایی که در آمار توصیفی به کار برده می شود مانند جدول توزیع فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار استفاده گردیده است. هدف از این تحلیل ارزیابی طیف تحصیلی و جمعیت شناختی نمونه های مورد مطالعه است به طوری که بتوان در نگاهی توصیفی، نمایی کامل از آزمودنی ها بدست آورد. و در بخش آمار استنباطی از نرم افزار SPSS جهت آزمون فرضیه های آماری استفاده شده است.

یافته ها

سن شرکت کنندگان در پژوهش در بازه سنی ۱۸ تا ۳۰ سال می باشد. بیشترین میانگین در بازه سنی ۱۸ تا ۲۰ سال و معادل ۳۹/۵ درصد و کمترین میانگین ۲۷ تا ۲۹ سال و معادل ۸/۵ درصد می باشد. در خصوص وضعیت تاهل ۴۹ درصد شرکت کنندگان مجرد و ۳۸ درصد آنها متاهل و ۱۳ درصد مطلقه می باشند. ۳۲/۵ درصد شرکت کنندگان مدرک تحصیلی دیپلم دارند و ۱۷ درصد آنها مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد و بالاتر دارند.

در مورد مصرف مواد مخدر در بین سربازان ۳۹/۵ درصد از سربازان از داروهای بدون تجویز پزشک مصرف کرده اند که بیشترین فراوانی نسبت به دیگر موارد را شامل می شود. بعد از آن به ترتیب مصرف قلیان با ۳۸ درصد سیگار ۳۴ درصد و کپسولهای عطاری با ۳۳/۵ درصد بیشترین فراوانی را در مصرف مواد مخدر دارد.

جدول ۱ نتایج آزمون تی دو نمونه مستقل در خصوص سنجش تفاوت میزان گرایش سربازان به موادمخدر با توجه به وضعیت تاهل را نشان می دهد.

نتایج آزمون تی دو نمونه مستقل در خصوص سنجش تفاوت میزان گرایش سربازان به موادمخدر با توجه به وضعیت تاهل

متغیرها	بازه اطمینان ۹۵ درصدی برای اختلاف میانگین		اختلاف میانگین	سطح معناداری	مقدار آماره t
	حد بالا	حد پایین			
وضعیت تاهل و گرایش به مواد مخدر	۰/۲۹	۰/۲۱	۰/۳۴	۰/۰۵	۲/۰۳۱

نتایج جدول ۲ نشان می دهد که میانگین نمرات در بین افراد مجرد و متاهل تفاوت معناداری داشته است. به عبارت دیگر گرایش به مواد مخدر در بین سربازان نسبت به وضعیت تاهل شان یکسان نبوده و تفاوت دارد.

بحث و نتیجه گیری

هدف از پژوهش حاضر مقایسه گرایش به مصرف موادمخدر در بین سربازان متاهل و مجرد سطح استان اصفهان در سال ۱۴۰۳ بود. با توجه به یافته های بدست آمده بین وضعیت تاهل و گرایش سربازان به مواد مخدر تفاوت معناداری وجود دارد. نتایج پژوهش حاضر همسو با پژوهشهای سراج زاده (۱۳۸۹)، نجارزادگان و همکاران (۱۴۰۱) می باشد. در تبیین این یافته های پژوهشی میتوان گفت که اعتیاد پدیده ای است که از شش هزار سال پیش به تدریج در تار و پود جوامع بشری رسوخ کرده است؛ بطوریکه امروزه طیف وسیعی از مردمان جهان را در کام خویش فرو برده و خانواده های بسیاری را به پیامدهای ناگوارش مبتلا ساخته و امنیت جوامع را به خطر انداخته است. اعتیاد یا سوءمصرف مواد به حالتی گفته می شود که فرد علیرغم عواقب و علائم نامطلوب ناشی از مصرف اقدام به ادامه مصرف ماده ای را می دهد که در وی ایجاد تغییرات خلقی یا رفتاری داده و یا دچار اختلالات عصبی ناشی از آن رفتارها میگردد. هرم جمعیتی ایران حاکی از این است که بخش عظیمی از جمعیت کشور را جوانان تشکیل می دهند (بیش از ۳۳ درصد) که میزان بالایی از قشر ذکور آن برابر قوانین جاری و به منظور نگهداری و صیانت از جمهوری اسلامی وارد خدمت سربازی می شوند. خدمت سربازی ورود به محیطی که به دلیل ناآشنایی با آن همواره با ترس و دلهره آنان و خانواده هایشان همراه است. زندگی نظامی دارای شرایط خاصی است از جمله این شرایط باقی ماندن در سرزمین بیگانه، جدا بودن از خانواده و دوستان، سرما گرما، گرسنگی، بیخوابی، سر و صدای زیاد را میتوان نام برد. از طرفی سربازان جوان از استانه های مختلف با فرهنگهای متفاوت و از خانواده های گوناگون دور هم جمع میشوند و مرحله جدیدی از زندگی و مسئولیت پذیری خود را آغاز می کنند. ورود به محیط نظامی در اوایل دوران جوانی و دوران پنجم رشد روانی بعنوان مقطع بسیار حساس در زندگی نیروی جوان و کارآمد هر کشوری به حساب می آید. بخصوص اینکه این دوران در سازمان نظامی با تغییرات، شناختی، رفتاری، سازمانی فرهنگی، قومی و قبیله ای همراه است. قرار گرفتن در چنین شرایط پر فشار، اغلب عملکرد فرد را تحت تأثیر قرار می دهد، چرا که فرد باید بیاموزد چگونه نقشهای سخت خشن صمیمیت و عواطف را ایفا کند و چه جایگاهی را در تعهدات و روابط خود اخذ نماید روبرو شدن با این نقشها و همچنین آموزشهای سخت و مداوم، مأموریتهای متعدد، فراگیری تخصص های مخاطره آمیز، تحمل فشار برای انجام تکلیف از دیگر عوامل استرس زای دوران سربازی به شمار می آید. همه این عوامل موجب گرایش سربازان به مواد مخدر می باشد.

پژوهش حاضر مانند سایر پژوهش ها دارای محدودیت هایی است از جمله اینکه نمونه پژوهشی حاضر فقط تعداد محدود و قابل دسترسی از این سربازان را شامل می شد و قابلیت تعمیم دهی نتایج به جامعه ی آماری بزرگتر همچون کشور و کل استان را نداشت. همچنین امکان همتا کردن سطوح اجتماعی و اقتصادی اعضای نمونه وجود نداشت. از طرف دیگر محدود بودن منابع اطلاعاتی و عدم همکاری سربازان در پاسخگویی و نیز استفاده از یک ابزار اندازه گیری و پرسشنامه به صورت خوداظهاری از سایر محدودیت های پژوهش حاضر بود. در همین راستا انجام پژوهش های بیشتر به منظور مطالعه وضعیت روان شناختی سربازان و ارتقا سطح آگاهی سربازان در مورد عواقب استفاده از مواد مخدر نیز پیشنهاد می شود. همچنین با توجه به نتایج آگاه سازی والدین و اجرای برنامه هایی در جهت اطلاع رسانی به والدین در مورد عوامل کاهش گرایش به مواد مخدر ضروری به نظر می رسد .

قدردانی

از کلیه افرادی که ما را در نوشتن این مقاله یاری کردند، تشکر و قدردانی می کنیم.

منابع

- اسماعیلی. ایرج. صفاتیان. سعید. متولی. مرتضی. محسنی. لطف الله. (۱۳۹۹)، **بررسی وضعیت اعتیاد در میان زندانیان داری تحصیلات دانشگاهی تهران** . تهران: مجموعه مقالات سمینار اعتیاد و جوان.
- بوالهری. جعفر. طارمیان. فرهاد. پیروی. حمید. (۱۳۹۵). **شیوع شناسی مصرف مواد و عوامل خطر و محافظت کننده در دانشجویان شهر تهران**. تهران: دفتر مرکزی مشاوره وزارت علوم، تحقیقات و فناوری .
- تاجری . بیوک. ۱۴۰۰. **اعتیاد سبب شناسی و درمان**. تهران: اندیشه نو.
- حجت. سیدکاوه. ۱۴۰۲. **اعتیاد و آسیبهای اجتماعی**. تهران: آرویح ایرانیان.
- زاهد. محسن. ۱۴۰۱. **اعتیاد عوارض علل و راهکارها** . قم: بوستان دانش.
- سراج زاده، سید حسین (۱۳۹۲)، گزارش طرح پژوهشی دانشجویان، مسئله مواد مخدر، زمینه و شرایط خانوادگی . دفتر برنامه ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی، معاونت و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
- شهبازی. علی. ۱۴۰۰. **انسان و مساله اعتیاد**، قم: وزارت ارشاد
- طارمیان. فرهاد. ۱۴۰۳. **سوء مصرف مواد مخدر در نوجوانان**. تهران: تربیت.
- فرجاد، محمد حسین. ۱۳۹۶. **آسیب شناسی اجتماعی و جامعه شناسی انحرافات**. تهران: بدر
- کریم پور. صادق. ۱۳۹۴. **روانشناسی اعتیاد**. تهران: نشر امیرکبیر
- نوروزی. علیرضا. ۱۴۰۳. **اصول درمان اعتیاد به مواد**. تهران: نشر سپید برگ

Comparison of the tendency to use drugs among married and unmarried soldiers in Isfahan province in 1403

Narges Afraze

Master of Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University, Tiran Branch, Tiran, Iran,

Kamran Qudousi

Assistant Professor, Department of Law, Islamic Azad University, Shahrekord Branch, Shahrekord, Iran

Abstract

The present study was conducted with the aim of comparing the tendency to use drugs among married and unmarried soldiers in Isfahan province in 1403. The current research is a causal-comparative research and is practical in terms of the purpose of the research. The statistical population of the research included all soldiers of IRGC, army and police barracks in Isfahan province. Due to the limitation of distribution of the questionnaire, the sample size was 200 people who were selected by the available method. The tool for collecting information in this thesis is a researcher-made questionnaire, whose reliability and validity were evaluated and confirmed. SPSS software was used for statistical data analysis. The results of this research showed that the tendency to drugs among the soldiers is not the same and differs according to their marital status.

Key words: Prevalence, drug use, soldiers.